

JAROSŁAW BRONOWICKI, MIROŚLAW MASOJC
DARIUSZ BOBAK

WYNIKI NADZORU ARCHEOLOGICZNEGO
NAD BUDOWĄ AUTOSTRADY A4 NA ODCINKU
PRĄDY – NOGAWCZYCE, WOJ. OPOLSKIE

W miesiącach lipiec–wrzesień 1998 roku autorzy prowadzili nadzór archeologiczny nad robotami ziemnymi związanymi z budową płatnej autostrady A4 Wrocław – Gliwice na odcinku Prądy – Nogawczyce w woj. opolskim. Jednocześnie, w miarę zaistniałych potrzeb, prowadzone były badania ratownicze niektórych stanowisk. Prace finansowane były z funduszy Agencji Budowy i Eksploatacji Autostrad w Warszawie poprzez Zespół Badań Ratowniczych Instytutu Archeologii i Etnologii PAN oddział we Wrocławiu.

W wyniku prowadzonego nadzoru, w pasie budowy autostrady odkryto 7 nieznanych dotąd stanowisk archeologicznych, a także pozytywnie zweryfikowano 5 stanowisk znanych z notatek archiwalnych. Odkryto następujące stanowiska:

– Ligota Dolna, stan. 7, gm. Strzelce Opolskie.

Stanowisko zlokalizowane jest tuż przy północnej krawędzi nitki autostrady na km 261+800. Z odhumusowanej powierzchni zebrano 1 białe spatynowany, negatywowo odłupek krzemienno, wiążący się najprawdopodobniej z paleolitem górnym.

– Wysoka, stan. 57, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest na całej szerokości pasa budowanej autostrady pomiędzy km 262+350, a km 262+650. Ze względu na znaczną liczbę artefaktów krzemienno na stanowisku tym przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe w wyniku których zidentyfikowano 2 skupienia materiału zabytkowego. Łącznie pozyskano 136 artefaktów krzemienno i 1 narzędzie (ostrze?) wykonane z wapienia. Cechy formalne zabytków oraz stan ich zachowania wskazują, że zdecydowaną większość z nich należy łączyć z osadnictwem górnopaleolitycznym, a jedynie 4 z osadnictwem neolitycznym lub wczesnobrązowym. Odkryte materiały stanowią najprawdopodobniej jedynie peryferyjną część stanowiska (stanowisk?) zlokalizowanego poza obrębem pasa autostrady. Ponieważ obszar ten jest w całości zalesiony, weryfikacja powyższego sądu możliwa jest wyłącznie poprzez systematyczne badania wykopaliskowe.

– Wysoka, stan. 58, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest przy północnej krawędzi nitki autostrady pomiędzy km 263+055, a km 263+100. Z odhumusowanej powierzchni zebrano 2 narzędzia

krzemienne (fragment wiórowca i sierpak wykonany z grubej luszczyki) wiążące się najprawdopodobniej z późnym neolitem lub wczesnym okresem epoki brązu.

– Wysoka, stan. 59, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie odhumusowanej, południowej nitki autostrady na km 264+070. Znaleziono łuszczeń dwubiegunowy dwustronny, którego chronologię określić można ogólnie na neolit lub epokę brązu.

– Wysoka, stan. 60, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie odhumusowanej, północnej nitki autostrady na km 265+500. Znaleziono 1 przepalony odłupek krzemienno-wiązący się z osadnictwem z epoki kamienia.

– Olszowa, stan. A, gm. Ujazd.

Stanowisko zlokalizowane jest tuż przy południowej krawędzi nitki autostrady pomiędzy km 270+850, a km 270+920. Na stanowisku przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe, w wyniku których wyeksplorowano resztki warstwy kulturowej. Pozyskano ok. 50 artefaktów krzemienno-wiązących najprawdopodobniej z neolitem. Najciekawszym zabytkiem jest ciosak wykonany z fragmentu czworosściennej, gładzonej siekiery z krzemienia pasiastego krzemionkowego (uprzejmie opinie prof. dra hab. Bolesława Gintera oraz doc. dra hab. Pawła Valde-Nowaka). Ze względu na rodzaj surowca użytego do produkcji tego zabytku oraz ze względu na jego wtórną formę, wydaje się, że stanowisko może być wiązane z osadnictwem kultury amfor kulistych.

– Dolna, stan. 8, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest tuż przy odhumusowanej północnej krawędzi nitki autostrady na km 271+500. Znaleziono 1 fragment ceramiki pradziejowej.

Pozytywnie zweryfikowane stanowiska znane z notatek archiwalnych reprezentowane są przez:

– Rogów Opolski, stan. 8, gm. Krapkowice.

Stanowisko zlokalizowane jest wzdłuż południowej krawędzi nitki autostrady pomiędzy km 245+930, a km 246+050. Na stanowisku przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe, w wyniku których wyeksplorowano resztki warstwy kulturowej wiążącej się z osadnictwem z okresu wpływów rzymskich oraz z przełomu późnego średniowiecza i okresu nowożytnego, co zgadza się z dotychczasowymi ustaleniami (Gediga, Kłosińska 1996, s. 30).

– Rogów Opolski, stan. 13, gm. Krapkowice.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie północnej nitki autostrady na km 246+320. Z odhumusowanego pasa autostrady zebrano 2 fragmenty ceramiki pradziejowej lub wczesnośredniowiecznej, co zgadza się z dotychczasowymi ustaleniami (Gediga, Kłosińska 1996, s. 30).

– Kadłubiec, stan. 5, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie pasa autostrady na km 267+200. Według danych archiwalnych w miejscu tym znajduje się osada późnośredniowieczna (Gediga, Kłosińska 1996, s. 50). W 1998 roku z powierzchni stanowiska zebrano 6 fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej oraz 2 wióry krzemienne wiążące się najprawdopodobniej z osadnictwem neolitycznym.

– Dolna, stan. 3, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie pasa autostrady na km 270+400. Według danych archiwalnych w miejscu tym zlokalizowany był ślad osadnictwa z epoki kamienia (Gediga, Kłosińska 1996, s. 53). W 1998 roku znaleziono odłupek krzemienny.

– Dolna, stan. 4, gm. Leśnica.

Stanowisko zlokalizowane jest w obrębie pasa autostrady na km 270+500. Według danych archiwalnych w miejscu tym zlokalizowany był punkt osadniczy z VII-VIII w. (Gediga, Kłosińska 1996, s. 53). Na stanowisku przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe, w wyniku których wyeksplorowano resztki warstwy kulturowej wiążącej się z osadnictwem kultury lużyckiej z epoki brązu oraz z osadnictwem późnośredniowiecznym.

Niewątpliwie najbardziej interesującym stanowiskiem spośród omówionych powyżej jest stanowisko Wysoka 57, na którym zarejestrowano ślady osadnictwa górno-paleolitycznego. Ważne przy tym jest, że stanowisko to ulokowane jest w niewielkiej odległości pomiędzy dwoma archiwalnymi punktami osadniczymi związanymi z osadnictwem kultury oryniackiej w Ligocie Dolnej 1 i Wysokiej 4 (Kozłowski 1964, s. 56-57, 98-99). Niestety pozyskane w 1998 roku materiały są zbyt ubogie i zbyt mało charakterystyczne ażeby przesądzać o ich związku z tą właśnie kulturą, choć wydaje się to dość prawdopodobne. Jak wspomniano wyżej, nie jest wykluczone, że odkryto jedynie peryferyczną część stanowiska, gdzie zabytki mogły znaleźć się w wyniku oddziaływania procesów stokowych. Wskazuje na to znaczne ich rozproszenie, stan zachowania oraz zaleganie w stropowych warstwach lessu wymieszanego z gruzem wapiennym, a także we współczesnym humusie leśnym. Jak można sądzić, odpowiedź na wiele pytań dotyczących stanowiska zależy od podjęcia systematycznych badań wykopaliskowych na wierzchołku wapiennego grzbietu, wznoszącego się bezpośrednio ponad nitką autostrady.

LITERATURA

- Gediga B, Kłosińska E., 1996, *Archeologiczne badania powierzchniowe i sondażowe w pasie płatnej autostrady A-4 w woj. opolskim. Ocena zagrożeń na dobra kultury*, maszynopis w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN oddział we Wrocławiu.
- Kozłowski J. K., 1964, *Paleolit na Górnym Śląsku*, Wrocław.